

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยเรื่อง "การใช้สื่อสารมวลชนเพื่อจัดการภาวะวิกฤต : กรณีรณรงค์ต่อต้านการบริโภคผงชูรส" เกิดขึ้นเนื่องจากผู้วิจัยได้พิจารณาแล้วเห็นว่า เมื่อเกิดภาวะวิกฤตขึ้นทุกครั้ง หากการบริหารการสื่อสารเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพจะ สามารถทำให้วิกฤตการณ์ที่ตึงเครียดนั้น คลี่คลายกลับคืนสู่สภาพปกติได้ดังนั้น การวิจัยโดยศึกษาจากกรณีรณรงค์ต่อต้านการบริโภค ผงชูรสซึ่งเกิดขึ้นกับชมรมผู้ผลิตผงชูรสแห่งประเทศไทย จึงเป็นวิธีการหนึ่งที่สามารถนำผลการ ศึกษาวิจัยนี้ไปใช้เป็นแนวทางและประยุกต์ใช้ เมื่อเกิดภาวะวิกฤตกับหน่วยงานต่าง ๆ ในกรณี ถูกต่อต้านได้

การวิจัยที่ผู้วิจัยได้ดำเนินการไปนั้น เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาวิเคราะห์

1. วิเคราะห์เนื้อหาที่เกี่ยวกับการรณรงค์ต่อต้าน และการจัดการภาวะวิกฤต จากเอกสาร ข่าวตัดจากหนังสือพิมพ์(News Clipping)ภาพถ่าย และภาพยนตร์โฆษณา
2. สัมภาษณ์แบบเจาะลึกกลุ่มบุคคล (Key Informant) ที่เกี่ยวข้องใน เหตุการณ์
3. การเข้าไปมีส่วนร่วมในการใช้สื่อจัดการภาวะวิกฤต

แหล่งข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ใช้แหล่งข้อมูล 3 ประเภทด้วยกันคือ

1. ข้อมูลประเภทเอกสารและภาพถ่าย
2. ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เจาะลึกบุคคลผู้เกี่ยวข้องในเหตุการณ์

3. ข้อมูลที่ได้จากการเข้าไปมีส่วนร่วมของผู้วิจัยในการใช้สื่อจัดการภาวะวิกฤต

1. ข้อมูลประเภทเอกสารและภาพถ่าย

1.1 หนังสือพิมพ์

ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข่าวตัดจากหนังสือพิมพ์ทั้งรายวัน ราย 3 วัน รายสัปดาห์ ทุกฉบับที่เสนอข่าวเกี่ยวกับการรณรงค์ต่อต้านการบริโภคผงชูรสตั้งแต่ พ.ศ.2524-2528

1.2 นิตยสารและวารสาร

1.2.1 นิตยสารและวารสาร ที่ตีพิมพ์บทสัมภาษณ์ ฝ่ายบริหารของชมรมผู้ผลิต ผงชูรสแห่งประเทศไทย และผู้นำกลุ่มรณรงค์ต่อต้านการบริโภคผงชูรส

1.2.2 วารสาร ที่จัดทำจำหน่ายแจกโดยกลุ่มผู้รณรงค์ต่อต้านฯ

1.2.3 ใบปลิว แผ่นพับ โปสเตอร์และสติ๊กเกอร์ที่จัดทำขึ้นโดยกลุ่มรณรงค์ ต่อต้านฯ

1.3 เอกสาร

1.3.1 เอกสารของชมรมผู้ผลิตผงชูรสแห่งประเทศไทยและ บริษัท อายิโนะโมะไต้ะ(ประเทศไทย) จำกัด ที่ส่งไปถึงหน่วยงาน และปัจเจกบุคคลที่เกี่ยวข้องในเหตุการณ์

1.3.2 เอกสารขององค์กรและบุคคลที่เกี่ยวข้องในเหตุการณ์ที่ส่งมาถึงชมรมฯ

1.3.3 เอกสารของกลุ่มรณรงค์ต่อต้านฯ ที่มีมาถึงชมรมฯ

1.4 ภาพถ่าย

เหตุการณ์ต่าง ๆ ในระหว่าง การรณรงค์ต่อต้านฯ

2. ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกบุคคลที่เกี่ยวข้องในเหตุการณ์

ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกบุคคลที่เกี่ยวข้องในเหตุการณ์ โดยผู้ให้สัมภาษณ์ ประกอบด้วยบุคคลดังต่อไปนี้

2.1 ศ.นพ.วิชัย ตันไพจิตร หัวหน้าหน่วยโภชนาวิทยาและชีวเคมี ภาควิชาคณะแพทยศาสตร์ โรงพยาบาลรามาธิบดี มหาวิทยาลัยมหิดล และที่ปรึกษาฝ่ายวิชาการของชมรมผู้ผลิตผงชูรสแห่งประเทศไทย

2.2 คุณหญิงจันทน์ สันตะบุตร ประธานคณะอนุกรรมการเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค

2.3 น.พ.สุรพงษ์ อ่าพันวงษ์ ผู้อำนวยการฝ่ายแพทย์ โรงพยาบาลพญาไท ผู้ดำเนินรายการ "ชีวิตและสุขภาพ" ทางโทรทัศน์ ช่อง 9

2.4 ม.ร.ว.ถนัดศรี สวัสดิวัตน์ ผู้เชี่ยวชาญด้านการประกอบและชิมอาหาร เป็นผู้จัดรายการวิทยุ "ครอบครัวवाल" ทางสถานีวิทยุ ททบ เอฟเอ็ม

2.5 นางสาวณัฏฐา วัฒนา อดีตรองประธานฝ่ายบริหาร โครงการส่งเสริมผู้บริโภค สภาสตรีแห่งชาติในพระบรมราชูปถัมภ์ เป็นผู้ทำหน้าที่ประสานงานกับสหพันธ์ผู้บริโภคนานาชาติ (IOCU : International Organization of Consumer Union) ในการประชุมระดับนานาชาติของสหพันธ์ฯ ในประเทศไทย เมื่อ ปี 2527. (11th IOCU World Congress)

2.6 นายประชัย วัลลิโก อดีตบรรณาธิการ สำนักข่าวไทย (อสมท.) ผู้สนใจกรณีรณรงค์ โดยเข้าสังเกตการณ์ด้วยตนเอง และเสนอข่าวอย่างสม่ำเสมอจนสิ้นสุดเหตุการณ์

2.7 น.ส.จิตติมา พนมวัน ณ ออยุธยา อดีตนักข่าวสำนักข่าวไทย ผู้ติดตามทำข่าว สัมภาษณ์ผู้นำการรณรงค์ต่อต้านฯ และเสนอข่าวต่อเนื่องด้วยความเที่ยงตรงจนเกิดกรณีขัดแย้ง กับผู้นำการรณรงค์

2.8 น.ท.ทินกร พันธุ์กระวี ประธานชมรมผู้ผลิตผงชูรสแห่งประเทศไทย และประธาน กรรมการบริษัท อายิโนะโมะไตะ (ประเทศไทย) จำกัด ทำหน้าที่ผู้นำกลุ่มบริษัทผู้ผลิตผงชูรสใน ประเทศไทย ในการพิสูจน์ถึงความปลอดภัยของการบริโภคผงชูรส

2.9 นายสมพงษ์ ชินธรรมมิตร ประธานบริษัท ราชาชูรส จำกัด

2.10 นายเพียรศักดิ์ ซอเสตติกุล ประธานกรรมการบริษัท ไทยชูรส จำกัด

3. ข้อมูลที่ได้จากการเข้าไปมีส่วนร่วมของผู้วิจัย

ผู้วิจัยได้เข้าไปมีส่วนร่วมนับตั้งแต่เริ่มเหตุการณ์การรณรงค์ฯ เหตุการณ์เกือบทั้งหมดทุก กระบวนการมีการจัดบันทึก เก็บรวบรวมไว้ ประกอบกับการเก็บรวบรวมข้อมูลเอกสารของคู่กรณีทั้งสองฝ่าย ผู้วิจัยและผู้ร่วมงานได้เก็บรวบรวมไว้ทั้งหมด รวมถึงข่าวตัดจากหนังสือพิมพ์ ทุกฉบับที่ตีพิมพ์เรื่องที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ ก็ได้เก็บรวบรวมไว้อย่างดี ดังนั้น เมื่อเริ่มทำวิทยานิพนธ์ ผู้วิจัยได้นำข้อมูลเอกสารทั้งหมดมาจำแนกและเปรียบเทียบข้อมูลของทั้งสองฝ่าย เพื่อสอบถามความถูกต้อง ประกอบกับการสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องในเหตุการณ์ จึงสามารถเรียบเรียงเหตุการณ์ต่างๆ ได้ โดยมีข้อมูลและหลักฐานยืนยันว่าไม่ได้มาจากความคิดเห็นของผู้วิจัยแต่เพียงผู้เดียว

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. การเก็บข้อมูลจากเอกสาร

ผู้วิจัยได้นำเอกสารของทั้งสองฝ่าย คือ ชมรมผู้ผลิตผงชูรสฯ และกลุ่มรณรงค์ต่อต้านฯ ที่เก็บไว้ในแฟ้มข้อมูลของชมรมฯ ซึ่งผู้วิจัยเป็นผู้เก็บรักษาไว้ มาเปรียบเทียบเพื่อสอบทานความถูกต้องของช่วงเวลาที่เกิดเหตุการณ์ ประกอบกับข่าวตัดจากหนังสือพิมพ์ในเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้อง จากแฟ้มข่าวของฝ่ายประชาสัมพันธ์ บริษัท อายิโนะโมะไต้ะ (ประเทศไทย) จำกัด ผู้วิจัยนำมาตรวจสอบเทียบกับข้อมูลเอกสารซึ่งข่าวจากหนังสือพิมพ์จะมีประกอบเหตุการณ์อยู่ทุกกระบวนการทั้งก่อนและหลังเหตุการณ์แต่ครั้งอื่นเนื่องมาจากการแจกข่าวโดยฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ยิ่งทำให้การลำดับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นไปอย่างสมบูรณ์และถูกต้องยิ่งขึ้น

2. การรวบรวมข้อมูลจากบุคคลผู้เกี่ยวข้องในเหตุการณ์

ผู้วิจัยได้ติดตามสัมภาษณ์แบบเจาะลึกบุคคลผู้เกี่ยวข้องในเหตุการณ์ซึ่งประกอบด้วย กลุ่มข้าราชการและนักวิชาการที่เป็นกลาง กลุ่มองค์กรผู้บริโภค กลุ่มผู้ประกอบการอุตสาหกรรม กลุ่มผู้นำทางความคิด ตลอดจนกลุ่มสื่อมวลชน

3. ข้อมูลที่ได้จากการเข้าไปสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม

ผู้วิจัยได้รวบรวมประสบการณ์ที่ได้รับจากการเข้าไปมีส่วนร่วมในเหตุการณ์นับแต่เริ่มการรณรงค์ต่อต้านการบริโภคผงชูรส โดยที่ผู้วิจัย ทำงานในตำแหน่งผู้จัดการแผนกประชาสัมพันธ์ของบริษัท อายิโนะโมะไต้ะ (ประเทศไทย) จำกัด และรองเลขาธิการชมรมผู้ผลิตผงชูรสแห่งประเทศไทย จึงมีส่วนร่วมในการวางแผนแก้ไขภาวะวิกฤตกับผู้บริหารชมรมผู้ผลิตผงชูรสฯ และเป็นหัวหน้าทีม งานที่ปฏิบัติงานให้เป็นไปตามแผนงานที่วางไว้ นับแต่การเก็บรวบรวมข้อมูล ติดตามความเคลื่อนไหวกิจกรรมของกลุ่มรณรงค์ต่อต้านฯ จัดการประชุมระหว่างผู้บริหารของชมรมฯ ประสานงานกับหน่วยงานและปัจเจกบุคคลผู้เกี่ยวข้องในเหตุการณ์ทั้งภาครัฐและเอกชน จัดเชิญกลุ่มผู้นำทางความคิดเดินทางไปพิสูจน์ข้อเท็จจริงเรื่องการบริโภคและความปลอดภัยใน

การบริโภคผงชูรสที่ประเทศญี่ปุ่นและไต้หวัน ตลอดจนการดำเนินการทุกขั้นตอนของกระบวนการใช้สื่อสารมวลจนแก้ไขภาวะวิกฤตจนสิ้นสุดเหตุการณ์

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล กระทำโดยการนำเหตุการณ์ทั้งหมดที่เกิดขึ้นมาเรียงลำดับตามวัน เดือน ปี เพื่อทราบการปฏิบัติงานที่เกิดขึ้นในเหตุการณ์จริง โดยเรียงลำดับกิจกรรมที่คู่กรณีทั้งสองฝ่ายคือฝ่ายกลุ่มรณรงค์และฝ่ายชมรมผู้ผลิตฯ ได้กระทำลงไป โดยอาศัยรูปแบบของ CPM (Critical Part Method) เพื่อนำเสนอให้เห็นว่าจุดใดที่นำไปสู่ภาวะวิกฤต และแสดงให้เห็นการใช้สื่อสารมวลจนแก้ไขภาวะวิกฤต จากนั้นได้นำมาวิเคราะห์โดยนำแนวทางจากแผนภูมิแกนต์ (GANTT) มาใช้โดยอาศัยรูปแบบของ PERT (Program Evaluational and Review Technique) ซึ่งกรีนวูดได้ศึกษาไว้ (Greenwood: 783) เพื่อผู้อ่านจะทำความเข้าใจได้ง่ายขึ้น

ในแต่ละกิจกรรมที่ชมรมผู้ผลิตผงชูรส ได้ดำเนินการนำเสนอข้อมูลอันเป็นความจริงเชิงวิทยาศาสตร์ แก่สาธารณชนและหน่วยงานของรัฐ ด้วยการใช้สื่อสารมวลจน เพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกันโดยอาศัยแนวคิดทฤษฎีการสื่อสารเชิงลู่เข้าของคินเซด (The Kincaid's model of Communication -D.Lawrence Kincaid 1979) โดยใช้องค์ประกอบต่างๆดังนี้

1. สื่อโฆษณา ซึ่งเป็นการใช้สารสนเทศ (Information) ผ่านสื่อมวลชนให้ผู้รับสารคือผู้บริโภคได้รับทราบถึงความปลอดภัยในการบริโภคผงชูรส

2. การประชาสัมพันธ์ ในรูปแบบต่างๆ อาทิเช่น จัดทำสื่อสิ่งพิมพ์ แผ่นพับ จัดให้กลุ่มผู้นำทางความคิด เข้าชมโรงงานเพื่อทัศนศึกษากระบวนการผลิตผงชูรสจากวัตถุดิบธรรมชาติเพื่อให้ประจักษ์แก่สายตาตนเอง อีกทั้งจะได้มีโอกาสซักถามจากเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในโรงงานถึงเรื่องที่ข้องใจเพื่อลบล้างความเข้าใจผิดที่ถูกชี้นำโดยกลุ่มต่อต้านฯ

3. การสร้างเครือข่ายทางวิชาการ โดยการแลกเปลี่ยนข้อมูลทางวิชาการกับสถาบันต่างๆ จัดประชุมทางวิชาการอันมีเนื้อหาสาระเกี่ยวข้องกับเรื่อง สารเจือปนอาหาร โภชนาการและ

สุขภาพ ซึ่งความเข้าใจอันถูกต้องในข้อเท็จจริงเชิงวิทยาศาสตร์ ของนักวิชาการ จะถูกนำมาถ่ายทอดไปสู่สาธารณชนที่ให้ความเชื่อถือือนักวิชาการมากกว่าผู้ผลิต

การนำเสนอข้อมูล

การศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยจะนำเสนอขั้นตอนของการรณรงค์ของกลุ่มต่อต้านการบริโภคผงชูรส และการใช้สื่อสารมวลชนเพื่อจัดการภาวะวิกฤตของชมรมผู้ผลิตผงชูรสโดยเรียงลำดับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นและกิจกรรมที่ได้กระทำไป และนำการวิเคราะห์ข้อมูลตามแนวคิดทฤษฎีที่ได้เสนอมาแล้วในตอนต้น แล้วจึงนำมาสรุปผลจากการศึกษาครั้งนี้ สามารถตอบคำถามที่ว่า

1. ลำดับขั้นตอนที่กลุ่มรณรงค์ต่อต้านผงชูรสใช้สื่อสารมวลชนสร้างความสำคัญให้เหตุการณ์(Event) กลายเป็นประเด็น (ISSUE) ที่น่าสนใจของสาธารณชน และสร้างความกดดันจนองค์รัฐต้องยอมพิจารณาข้อเรียกร้องมีลักษณะอย่างไร

2. กระบวนการที่ชมรมผู้ผลิตผงชูรสใช้สื่อสารมวลชนในการจัดการภาวะวิกฤตอย่างไร

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย